

Kapitalizm ve Çevre

İçeriği Yazan: [Mehmet Ali YAZICI](#) [1] Zaman: Pzt, 07/06/2010 - 07:30

Yazar: Mehmet Ali Yazıcı

“(D)oğa üzerinde kazandığımız zaferlerden dolayı kendimizi pek fazla övmeyelim. Böyle her zafer için doğa bizden öcünü alır.” (F. Engels)

Doğanın kirlenmesi, hesapsızca kullanılması ve çevre sorunları Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkmıştır. Üretim tekniklerindeki değişiklikler ve teknolojik gelişmeler, çevreyi ve insanlığı tehdit eden sorunlara neden olmuş, küresel ısınmaya bağlı olarak gelişen iklim değişiklikleri, doğanın dengelerini zorlar hale gelmiştir.

Sosyal Medya: [Facebook](#) | [Twitter](#)

Batı sermayesi bu değişikliği fark edince, kirlilik üreten eski-hantal teknolojileri Üçüncü Dünya ülkelerine aktararak bu sorunlardan kurtulmaya çalışmıştır. Sanayi Devrimi sonrası Avrupalı sermaye güçleri, kontrollü küresel genişleme politikalarıyla hızlı bir şekilde yayılan teknolojik sistemlerle dünyayı büyük bir fabrikaya çevirmiştir. **Batı uygarlığının yarattığı sanayi devrimi ve bunun sonucu ortaya çıkan çevre kirliliği, ekonomik-politik kirlilikle birlikte dünyanın her köşesine ulaşmaya başlamıştır.**

Bu durum, kendilerini “**çevreci**” olarak tanımlayan hareketleri yaratmış, toplumsal mücadelenin önemli bir bileşeni olarak varlıkları hissedilir olmuştur. Çevreci hareketlerin, toplumsal muhalefet ve mücadelenin iktidara yöneldiği 1970’li yıllarda ortaya çıkması ilginçtir. Bu yıllar, yeni sömürgelerde varlık gösteren ithal ikameci ekonomik modelin krize girdiği yıllardır ve sermaye güçleri yeni model arayışları içersindedirler. Bilindiği gibi daha sonra “*ihracata dayalı ekonomik model*” özellikle 1980 sonrası, bağımlı yeni sömürge ülkelere dayatılmıştır.

Çevre sorunlarının sanayileşmeyle birlikte ortaya çıktığını söylemiştik. Sanayi ve teknolojideki gelişmelerin meta üretimini basitleştirmesi aşırı üretimi, dolayısıyla arzı geliştirmiş ve buna bağlı olarak aşırı tüketim yaygın bir anlayış haline gelmiştir. Bugün dünyada meta üretimi, 1970’li yıllara göre on kat artmıştır. Bu artış maden ve imalat sanayinde daha fazladır.

Neo-liberal pazar ekonomisinin en önemli özelliği, tüketim maddelerini çeşitlendirerek toplumu basit tüketici yığınları haline getirmektir. Bireylerin (tüketicilerin) ihtiyaçlarının sürekli değiştirilmesi ve üretimin yoğunlaştırılması, doğadaki kıt kaynakların hızlı bir şekilde azalmasına neden olmaktadır. Kapitalist üretimin temel amacı, sermaye birikimini geliştirmek için sürekli kâr marjlarını arttırmak, alabildiğine tüketim toplumları yaratmak ve pazarı derinleştirmektir. **Bunun sonucu olarak, sömürü ekonomisinde sınırsız ve maliyetsiz olarak kabul edilen doğa üretim faktörleri (toprak, hava, su vb.) neo-liberal ekonomik anlayış tarafından hesapsızca kullanılmakta ve sömürülmektedir. Emeğin sömürülmesi gibi, yeraltı ve yerüstü kaynakları da sömürülmekte ve hoyratça yok edilmektedir.**

Bugün dünyadaki tarım alanları ve su kaynakları çevresel sorunlardan dolayı %7 oranında azalmış bulunmaktadır. Uzmanların araştırmalarına göre yılda 6 milyon m³ kara parçası (arazi) yok olmaktadır. Bununla birlikte arsa ve arazi açmak için ormanların yok edilmesi, atmosferdeki oksijen oranının azalmasını beraberinde getirmektedir.

Dünyadaki tarıma elverişli alanlardan 40 milyon hektar, su taşkınları veya söz konusu toprakların çoraklaşmasıyla tuzlu alanlara dönüşmüş durumdadır. Ayrıca bazı tarım alanlarının kâr getirmemesinden dolayı konut sektörüne verilerek ev, fabrika, iş yeri vb. şekilde bilinçsiz planlamalarla yok edilmektedir. UNESCO’nun 1980 yılında hazırladığı bir rapora göre, dünyada her yıl 3000 km²’lik arazi kentleşmenin talanına uğruyor. FAO’nun yaptığı araştırmalara göre, 90’lı yılların sonlarında 6000 milyon m² arazi susuzluktan dolayı ekilememe tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Toprağın kirlenmesinde özellikle tarım ve hayvancılıkta kullanılan suni gübre ve ilâçların etkilerini unutmamak gerekir.

Bütün bu gerçeklere dayanarak bizler biliyoruz ki bu sorunlar, daha fazla kâr etmek amacıyla sermaye güçlerinin çevre ve insanı merkeze almadan hesapsızca

davranmalarından ileri gelmektedir. Yeraltı ve yerüstü kaynaklarının kullanımında ihtiyaçtan daha çok pazara ve satmaya yönelik talan söz konusudur. Kapitalist üretim tarzı, sanayiye geliştirmekle birlikte kaçınılmaz olarak doğal kaynakların yok edilmesi, enerji tüketimi ve imalat sektörlerindeki artışla çok büyük oranlarda kirlilik yaratmaktadır. **Endüstriyel atıklar, yüksek maliyet gerektirdiği arıtıma tabi tutulmamaktadır. Kapitalist üretim yöntemleri dünyanın sonunu getirmek üzeredir.**

Türkiye’de çevresel sorunların temelinde, geri teknolojilerin seçilmesi, bilinçsiz yer tercihi, gerekli teknik önlemlerin alınmaması, bunun sonucu atık gaz ve tozların havaya salınması, yüksek maliyet gerektirdiği için ek arıtım tesislerinin kurulmaması vb. nedenler yatmaktadır. Gittikçe artan kimyasal ve madensel atıklar, öncelikle insanla birlikte bütün canlıları olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu atıklar, insan metabolizması üzerinde ciddi kalıtsal bozulmalara neden olmaktadır. Cıva, kurşun vb. kimyasalların organizma üzerinde hayati hasarlar meydana getirdikleri bilinmektedir. Örneğin böcek ilaçları, kalay ve benzeri alaşımlar mide bulantıları, sindirim ve bağırsak hastalıkları üretmektedir. Nikel, akciğer ve solunum yolları kanserine neden olmakta, cıva, merkezi sinir sistemini bozmakta, çinko, kurşun, bakır vb. solunum ve böbrek hastalıklarına neden olmakta; karaciğer ve beyine korkunç derecede zarar vermektedirler. Söz konusu olumsuzlukların kaynağı, ekolojik kirlenmeye neden olan kimyasal ve madensel atıklardır.

Sermaye tekelleri, sanayi atıklarını arıtma tesislerinin maliyetinin yüksek olması nedeniyle tedbir almaktan ısrarla kaçınmaktadırlar. Kaldı ki her yıl binlerce yeni kimyasal ve madensel atık türü ortaya çıkmaktadır. Devletlerin yasal mevzuatları da sınırlayıcılık taşımamaktadır. Birleşmiş Milletler Örgütü bünyesinde faaliyet gösteren United Nations Environment Programme (UNEP)’in 1987 yılında yaptığı araştırmada, dünyada 17 milyondan fazla kimyasal madde olduğu tespit edilmiş, bunun 80.000’inin kullanıldığı, her yıl 1.000 tane yeni kimyasalın üretime ve dolayısıyla pazara alanına girdiği ortaya çıkarılmıştır. Yeni teknolojilerle üretilen ürünler, endüstride, tarımda, hayvancılıkta kullanılan yeni girdiler ve evlerde kullanılan tüketim maddeleri, çevreyi kirlletmeye devam etmektedir.

1950’lerden sonra teknolojik alandaki yoğun gelişmeler, kimyasallardan kaynaklı zararı korkunç boyutlara ulaştırmıştır. Atıklar ve zehirli kimyasal maddeler yiyecek, su, hava ve toprağı önemli derecede kirlleterek, insan ve diğer canlıların yaşamını tehdit eder hale gelmiştir.

Kapitalizmin ortaya çıkarak meta üretiminin yoğunlaşmaya ve çeşitlenmeye başlamasıyla birlikte, insanın sosyallik dokuları da bozulmaya yüz tutmuştur. İnsanlar arası ilişkiler, metalar arası ilişkilere dönüşmüştür. Kapitalizmin çevresel açıdan yarattığı kirliliğe paralel, insansal kirlilik de oluşmaya başlamıştır. **Daha çok “kazanma ve sermaye birikimi sağlama” tek geçerli ilke haline gelmiştir.** 19.yy.da başlayan ve hızla gelişen sanayileşme, 20.yy.da doğal çevrenin ani değişmesine, yeni soysal ve çevresel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. **Bugün, ekolojik sorunlar toplumsal sorunların önemli bir parçası halini almıştır. Dolayısıyla, toplumsal mücadelenin de önemli bir konu başlığı durumuna gelmiştir.**

Ekolojik sorunlar ve çevre kirliliğinden zarar gören ülkelerin başında, yeni ve yarı sömürge ülkeler gelmektedir. Batının en geri ve hantal teknolojileri buralara taşınmıştır. Dünyanın her yerinde doğal üretim sabote edilmiştir. **Örneğin Türkiye’de İMF kanalıyla ekilebilir tarım arazilerine dönüm başına para**

hibe edilerek üreticiye ürün ektirilmemiştir. Böylelikle binlerce hektar arazi atıl bırakılmış, tarımsal ve hayvansal ürünler ithal edilir hale gelmiştir. Bu da küresel sermayenin ve büyük tekellerin dünyayı kuşatma politikasından başka bir şey değildir. Geline nokta da bütün bağımlı ve geri bıraktırlmış üçüncü dünya ülkelerinde üretim neredeyse bitme aşamasına gelmiştir. Üretim ve tüketim maddelerinin büyük çoğunluğu dışarıdan ithal edilmektedir.

Sermaye tekelleri gıdada dünya pazarına tamamıyla hâkimdirler. Örneğin Almanya'nın dünyaya 150 yıl yetecek kadar tereyağı stoku vardır. Dolayısıyla pazar fiyatlarını ve üretim kotasını belirleyecek düzeydedir.

Kapitalizmin ekonomi-politiği dünyanın ve insanlığın talanı üzerine kurulmuştur. **Daha fazla kâr adına daha fazla üretim, buna bağlı olarak bilinçsiz tüketim körüklenmiş, insanlara basit "tüketici nesneler" olarak bakılmıştır. Daha fazla satmak ve daha fazla kar için, doğanın sınırları insafsızca zorlanmıştır.** Sosyal devlet olgusunun ortadan kalkmasıyla birlikte, insan ihtiyacına dayalı "ekonomik planlama" yok edilmiş, dünya ekonomisi bir avuç sermaye tekelinin insafına bırakılmıştır.

Dünyadaki kirliliğin ve çevre sorunlarının başını, sanayisi gelişmiş ülkeler çekmektedir. ABD ve Japonya ilk sırada yer alan ülkelerdir. Ayrıca doğaya salınan zararlı atıkların ortadan kaldırılmasına yönelik yeni arıtım sistemlerinin kurulması çok büyük maliyetler ortaya çıkarmaktadır. Bugün küresel kapitalizmin dünyanın başına bela ettiği, kirlilikten kurtulmak için yapılan masrafların oranı çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Örneğin, Almanya'da 1984 yılında bu anlamda yapılan harcama 500.000 kişinin istihdam edilmesiyle eşdeğerdir. Arıtım için yapılan masrafların dökümü şöyledir: Hava kirliliği için 48 milyar DM (eski Alman Markı), su için 18 milyar DM, toprak için 60 milyar DM, ses ve gürültü için 30 milyar DM olup toplam atıl hale getirilen değer 1984 yılı fiyatlarına göre 156 milyar DM'dir. ABD'de yapılan yıllık toplam yatırımlar % 75 iken, kirlilikten dolayı zararı kapatmak için yapılan harcamalar ise % 25 civarındadır.

Sonuç olarak, kapitalizmin ve sermaye güçlerinin her anlamda kirllettikleri dünyayı temizlemenin yolu, bu güçlerden kurtulmakla mümkündür. İçinde yaşanılabilir bir dünya ancak emeğin ve emekçinin iktidarıyla mümkündür. **Doğa bizden "öcünü almadan", insanlık ailesi olarak bu gidişe dur dememiz gerekiyor.**

Mehmet Ali YAZICI
iletisim@PolitikaDergisi.com

Yorumlar

- [Bilim/Kuramsal](#) [2]
- [Toplumsal](#) [3]

Kaynak URL (21/05/2024 - 20:26 tarihinde yazdırıldı):

<http://politikadergisi.com/okur-makale/kapitalizm-ve-cevre>

Bağlantılar:

[1] <http://politikadergisi.com/pd-uye/mehmet-ali-yazici>

[2] <http://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/bilimkuramsal>

[3] <http://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/toplumsal>